

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Haridusteadus (humanitaarsed) õppekava

Jesenija Tärn

VÄGIVALDSE KÄITUMISE ESINEMISE SAGEDASEMAD KOHAD JA LIIGID
KASVATUSE ERITINGIMUSI VAJAVATE ÕPILASTE HINNANGUL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kristi Kõiv

Läbiv pealkiri: Vägivalla kohad ja liigid

Juhendaja: Kristi Kõiv (PhD)

.....
(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

.....
(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2015

THE MOST FREQUENT PLACES AND TYPES OF VIOLENT BEHAVIOUR
OCCURRING AS ESTIMATED BY STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL
NEEDS

Summary

Violence between students is a social problem that requires early recognition and intervention. It is one of the duties of the school personnel to prevent violence between students and decrease the probability of its occurrence.

It has been found that special school students have had remarkably more contact with violence than children from children's homes and regular school students (Soo, 2005). Violence between students of the same age is the primary source of stress in schools for students with special educational needs (Kõiv, 2007).

The aim of this Bachelor's thesis is to find out the most frequent places and types of violent behaviour occurring as estimated by male students with special educational needs and additionally to compare opinions of Estonian and Russian students on the occurrence of violence in special schools.

This study is based on data collected from a questionnaire and a structured interview. An empirical study was conducted in an Estonian school for male students with special educational needs. A questionnaire and an interview were used as research methods. 38 students (N = 38) took part in the quantitative research, and six students (N = 6) participated in the qualitative research.

The results of the quantitative research demonstrated that, as estimated by students, violence occurs most frequently in the toilet room and least frequently in the workshop of school. The most frequently occurring type of violence was beating one another. Biting one another occurs relatively least frequently.

The comparison of students with special educational needs showed that Russian students estimated occurrences of violence as more frequent than Estonian students, however, the difference is not statistically significant.

Differences became evident in the opinions of Estonian and Russian students. The comparison of the quantitative research results demonstrated that statistically significant differences between places of violence between students occurring presented themselves in relation with the hallway where violence occurs more frequently, as estimated by Russian students compared to Estonian students, and the group room where violence occurs more frequently, as estimated by Estonian students compared to Russian students.

A statistically significant difference became evident in connection with the types of violence occurring: Russian students' estimate that more throwing and destroying of objects occurs compared to the opinion of Estonian students.

Both Estonian as well as Russian students estimate that the most frequently occurring type of violence is beating one another and the relatively least frequently occurring type of violence is biting one another. In the opinion of Estonian and Russian boys, violence between students most frequently occurs in the toilet room. Violence occurs least frequently in the school surroundings, as estimated by Estonian students, and in the shop, as estimated by Russian students.

The results of the qualitative research demonstrated that usually the school personnel do not notice violence between students, especially when it occurs in the toilet room. In the case that they notice it, one of the ways of punishment used is placing students in the isolation room. In the opinion of Estonian and Russian students, violence most frequently occurs in the toilet room. In terms of different types and places of violence, students estimate that the most frequently occurring combination is pushing one another in the toilet room.

This Bachelor's thesis presents problematic places in a school for male students with special educational needs where violence between students occurs. The results of this study and the conclusions drawn based on them will help the school personnel in solving violence-related problems and in devising a prevention strategy.

Key words: violence between students, special school, places of violent behaviour, types of violent behaviour, frequency of violent behaviour occurring

Sisukord

Sissejuhatus	7
1. Probleemi teoreetiline taust.....	9
1.1 Vägivalla mõiste defineerimine.....	9
1.2 Agressiivne käitumine	9
1.3 Koolivägivald	11
1.4 Erikool kui kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kool	12
1.5 Erikoolide efektiivsus	14
1.6 Vägivald erikoolis.....	14
2. Metoodika	16
2.1 Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid	16
2.2 Uurimismeetodid	16
2.2 Protseduur	18
2.3 Valimi kirjeldus	18
3. Uurimuse tulemused	20
3.1 Kvantitatiivne uurimismeetodiga saadud tulemused.....	20
3.2 Kvalitatiivse uurimismeetodiga saadud tulemused	27
Arutelu.....	33
Kasutatud kirjandus.....	35
Lisa 1	38
Lisa 2	39
Lisa 3	42

VÄGIVALDSE KÄITUMISE ESINEMISE SAGEDASEMAD
KOHAD JA LIIGID KASVATUSE ERITINGIMUSI VAJAVATE ÕPILASTE
HINNANGUL

Resüme

Õpilastevaheline vägivald on sotsiaalne probleem, mis vajab varajast märkamist ja sekkumist.

Koolipersonali üheks ülesandeks on õpilastevaheliste vägivalla ärahoidmine ja esinemise tõenäosuse vähendamine.

On leitud, et erikooli õpilased on kogenud oluliselt rohkem kokkupuuteid vägivallaga kui lastekodulapsed ja tavakooli õpilased (Soo, 2005). Eakaaslastevaheline vägivald on põhiline pingeallikas kasvatuses eritingimusi vajavate õpilaste koolides (Kõiv, 2007).

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja vägivaldse käitumise esinemise sagedasemad kohad ja liigid kasvatuses eritingimusi vajavate poiste hinnangul. Alaeesmärgiks on võrrelda eesti ja vene poiste hinnangud vägivalla esinemise kohta kasvatuses eritingimusi vajavate õpilaste koolis.

Käesolev uurimus põhineb ankeetküsimustiku ja struktureeritud intervjuu käigus kogutud andmetel. Töö raames viiakse läbi empiiriline uurimus ühes Eesti kasvatuses eritingimusi vajavate poiste koolis. Uurimusemeetoditeks olid ankeet ja intervjuu. Kvantitatiivse uurimuse vastajad olid 38 õpilast (N=38), kvalitatiivses uurimuses osalesid 6 õpilast (N=6).

Kvantitatiivse uurimuse tulemustest selgus, et vägivalda esineb õpilaste hinnangul kõige sagedamini tualettruumis ja kõige vähem kooli töökojas. Vägivaldse käitumise liikidest esineb kõige sagedamini üksteise peksmist. Kõige suhteliselt vähem sageli esineb üksteise hammustamist.

Kasvatuses eritingimusi vajavate õpilaste vastuste võrdlus näitas, et vene õpilased hindasid vägivalla esinemist suhteliselt sagedamini esinevaks kui eesti õpilased, kuigi erinevus ei ole statistiliselt oluline.

Eesti ja vene õpilaste poolt antud hinnangutes ilmnes erinevusi. Kvantitatiivsete tulemuste võrdlus näitas, et statistiliselt olulised erinevused kaasõpilastevahelise vägivalla esinemise kohtades olid koridoris, kus vene õpilaste arvates esineb vägivalda eesti õpilaste hinnanguga võrreldes sagedamini, ning rühmatoas, kus eesti õpilaste arvates esineb vägivalda vene õpilaste hinnanguga võrreldes sagedamini.

Statistiliselt oluline erinevus ilmnes vägivalla esinemise liikides: vene õpilaste hinnangul esineb eesti õpilaste hinnanguga võrreldes rohkem asjade pildumist või lõhkumist.

Nii eesti kui ka vene õpilaste hinnangul esineb rohkem vägivalla liikidest üksteist peksmist ning suhteliselt vähem üksteist hammustamist. Eesti ja vene poiste arvates toimub õpilastevaheine vägivald kõige sagedamini tualettruumis. Eesti õpilaste hinnangul esineb vägivalda kõige vähem kooli ümbruses, vene õpilaste hinnangul töökojas.

Kvalitatiivse uurimuse tulemused näitavad, et kooli personal tavaliselt ei märka õpilastevahelist vägivalda, eriti kui vägivald tuleb ette tualettruumis. Juhul, kui nad seda märkavad, siis üheks karistusviisiks on õpilaste eraldusruumi paigutamine. Eesti ja vene õpilaste hinnangutel esineb kõige sagedamini vägivalda tualettruumis. Vägivalla erinevate liikide ja kohtade lõikes esineb õpilaste hinnangul kõige sagedamini üksteist tõukamist tualettruumis.

Käesolev bakalaureusetöö toob välja probleemsed kohad kasvatuse eritingimusi vajavate poiste koolis, kus tuleb ette õpilastevaheline vägivald. Uurimuse käigus saadud tulemused ja neist tehtud järeldused on abiks koolipersonalile vägivallaga seotud probleemide lahendamisel ja ennetustöö strateegia kavandamisel.

Märksõnad: õpilastevaheline vägivald, erikool, vägivaldse käitumise kohad, vägivaldse käitumise liigid, vägivalla esinemise sagedus

Sissejuhatus

Vägivald on muutunud viimaste aastakümnete sotsiaalseks probleemiks üle kogu maailma. Selle teemaga seotud ohud puudutavad kõiki, kuid eriti haavatavad on lapsed. Vägivalda lapse suhtes võidakse tarvitada mitte ainult kodus, vaid ka koolis.

Koolivägivalda puudutavaid uuringuid leidub nii välismaa (n Smokowski & Kopasz, 2005; Meyer-Adams & Conner, 2008) kui ka Eesti (n Kõiv, 2006, Strömpl, 2008; Salla, 2010) teaduskirjanduses. Uuringud annavad teavet koolivägivalla eri tahkude kohta, nagu liigid, sagedus, tunnused ja võimalikud tagajärjed.

Koolivägivald on Eestis võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega oluliselt rohkem levinud (Stekenee jt. 2008). Soo (2004) uuringu andmete kohaselt oli 15-19aastastest koolinoortest iga kolmas viimase 12 kuu jooksul olnud vaimse ja iga neljas füüsilise vägivalla ohver.

Eesti poisid on langenud sagedamini kiusamise ohvriks kui Eesti tüdrukud (Strömpl jt, 2007). Erinevused ilmnevad nii soo kui ka rahvuse järgi. Uuringu tulemused näitavad, et vene rahvusest vastajale on võrreldes eestlasega omane sagedasem vägivaldne käitumine (Markina; Šahverdov-Žarkovski, 2007)

Samas on leitud, et erikoolide lapsed on kogunud oluliselt rohkem kokkupuuteid vägivallaga kui lastekodulapsed ja tavakooli õpilased (Soo, 2005).

2008. aastal kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis läbiviidud uuringust (Salla & Tamm, 2008) selgus, et vägivald erikoolis on varjatud ning õpilased ei teata vägivallast kooli töötajatele.

Erikooli poisid tajuvad vägivalda normina ning ei tõlgenda vägivallana seda, mida tavamõistes peetakse vägivaldseks käitumiseks. Sageli ei ei sekku kooli personal õpilaste omavahelistesse suhetesse.

Oluliseks uurimisobjektiks muutub antud teema just seetõttu, et vägivaldse käitumisega seotud õpilaste protsent aastatega tõuseb ning nihkub üha varasemale eale (Kõiv, 2003a).

Koolikeskkonna turvalisuse tagamisel on väga tähtis personali oskus ennetada kelle vädivaldset käitumist ja sekkuda (Andrews & Dowden, 2004). Mõnikord ei sekku õpetajad koolis toimuvasse, kuna ei näe või ei tea vägivaldse käitumise juhtumitest. Bakalaureusetöö raames viisin läbi uurimuse, mille eesmärgiks oli välja selgitada kui palju, kus kohas ja mis liiki vägivalda on kasvatus eritingimusi vajavad poisid kogunud. Uurimuse alaesmärgiks oli

võrrelda eesti ja vene poiste hinnangud vägivalla esinemise kohta kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis.

Laste arusaamad ja nägemused millise fenomeni kohta võivad erineda täiskasvanute omadest (Strömpl, 2006). Seega pidasin vajalikuks läbi viia sellise uurimuse, mille andmekogumisviisideks lisaks kvantitatiivsele oleks ka kvalitatiivne meetod, mis põhineb laste arusaamadel vägivallast.

Püstitatud eesmärgi saavutamiseks leian oma_bakalaureusetöö vastused järgmistele küsimustele:

- Kus kohas kõige sagedamini tuleb ette kaasõpilaste vahel vägivalda kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis õpilaste vahel?
- Missugust liiki vägivalda õpilaste vahel kõige enam esineb kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis?
- Kas koolipersonal märkab õpilastevahelist vägivalda?
- Kuidas omavahel erinevad eesti ja vene kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste hinnangud vägivalla esinemise kohta õpilaste vahel kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis?

Käesolev uurimistöö annab kooli personalile võimaluse pöörata enam tähelepanu probleemsetele kohtadele, kus leiab aset õpilastevaheline vägivaldne käitumine. Saadud tulemusi saab rakendada vägivalla ennetamise programmi kirjutamisel ning kasutada edasistes uurimistöodes.

1. Probleemi teoreetiline taust

1.1 Vägivalla mõiste defineerimine

Vägivalla mõiste on väga mitmetähenduslik ning omab mitmeid eri tõlgendusi. Mitmetähenduslik on see mõiste just selle tõttu, et vägivald esineb mitmesugustes vormides.

Vägivald on eesmärgipärane, otsene, füüsiline, psühholoogiline või sotsiaalne kahju tegemine (Fuchs, Lamnek ja Luedtke, 1996).

Vägivalda võib vaadelda laiemas ja kitsamas tähenduses. Kitsamas tähenduses on vägivald agressiivne käitumine, kus inimene kasutab oma keha või objekti, et tekitada kahju, valu või ebamugavust teisele inimesele. Kitsas tähenduses on vägivald seega üksnes füüsilise jõu kasutamine ning ei sisalda verbaalset või kaudset agressiooni, mis on suhetega seotud. Siia alla kuulub füüsiline kiusamine, mille puhul agressioon on korduv ning suunatud nii nõrgema vastase vastu kui ka kahe võrdsel positsioonil oleval indiviidi kaklus (Kõiv, 2003; Olweus, 1999).

Vägivalla laia tähenduse järgi on see tahtlik füüsiline ja psühholoogiline jõu ning võimu kasutamine või sellega ähvardamine, mis toob inimesele kahju, valu, surma, kahju arengule (Kõiv, 2006).

Kooli õpilased peavad vägivallaks just laiatähenduslikku definitsiooni (Kõiv, 2003). Antud töös kasutatakse vägivalla mõistet kitsas tähendus.

Füüsiline vägivald on füüsilise jõu kasutamine õpilase või õpetaja vastu, mille käigus võidakse tekitada kehavigastusi. Näiteks: peksmine, löömine, asjade lõhkumine, asjade äravõtmine. (Haldre, 1997).

Vägivald kuulub agressiivse käitumise alla (Kõiv, 2001), kusjuures agressiivse käitumise mõistel on laiem tähendus kui vägivallal ning vägivald on agressiivse käitumise alaliige.

1.2 Agressiivne käitumine

Agressiivne käitumine võib liigitada füüsiliseks, verbaalseks ja kaudseks (Dodge, Goie, Lynam, 2006). Füüsilist agressiivsust iseloomustavad füüsilist kahju tekitavad käitumised (nt: ründamine). Verbaalne agressiivsus kirjeldab solvanguid või ähvardusi.

Kaudne agressiivne käitumine toimub mitteverbaalse kommunikatsiooni kaudu (nt: ignoreerimine)

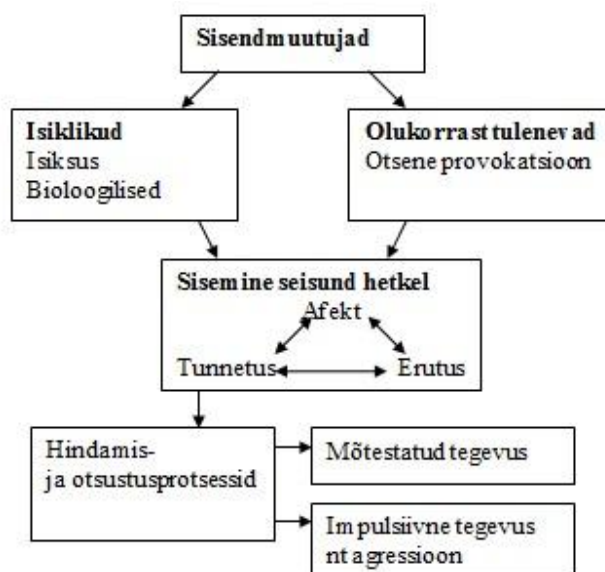
Berkowitz (1993) eristas instrumentaalset ja emotsionaalset agressiivsust. Instrumentaalsel agressiivsusel on kindel kavatsus ja eesmärk, mida sellise käitumisega saavutada tahetakse. Kui agressiivsel käitumisel puudub täpne plaan ja eesmärk, siis tegemist on emotsionaalse agressiivsusega.

Lapse käitumuslik vastus problemaatilisele olukorrale on protsess, mis koosneb viiest astmest: sotsiaalsete vihjete kodeerimine, saadud informatsiooni tõlgendamine, vastuse otsing, vastusele hinnangute andmine ja tegutsemine (Dodge ja Crick, 1990). Erinevused töötluse astmetes ennustavad individuaalseid erinevusi agressiivses käitumises.

General Aggression Model ehk GAM (Anderson ja Bushman, 2002) ühendab tervikuks teised agressiivsuse teooriad ning annab agressiivsuse eri vormide eristuse.

Mudel põhineb sotsiaalse suhtluse ühel tsüklil, mis koosneb kolmest komponendist: 1) isiksuse (sugu, hoiakud, väärtused, uskumused) ja situatsiooni mõjurid (teiste inimeste provotseeriv käitumine, relvade kättesaadavus, valu, alkoholi või narkootikumide tarvitamine); 2) hetkeline sisemine seisund (kognitiivsed protsessid, emotsionaalne seisund); 3) hindamine ja otsustusprotsess. Kaks esimest komponenti mõjutavad kolmandat. Otsustusprotsessi tulemus (läbimõeldud või impulsiivne käitumine) sõltub olukorra hindamisest (rahulduspakkuv või agressiivne). Impulsiivne käitumine tähendab agressiivset käitumist (Joonis1). Mudel on tõlkitud eesti keelde.

Joonis 1. Üldine agressioonimudel (Anderson ja Bushman, 2002, lk 34)

On leitud, et korduvalt agressiivselt käituvatel õpilastel:

- enesekontrolli puudulikkus (Wilkowski, Robinson 2010);
- madalad akadeemilised saavutused (Grahami jt, 2006).

Olulisemaks lapse agressiivsuse tekke või mittetekke põhjuseks peetakse perekonna mõju lapsele, eriti tähtsad ema imikuga suhtlemise viisid. Läbiviidud longituudne uuringu tulemused (Bates, et al., 1991) näitasid, et mida enam soojust (emalik hellus) ja vähem negatiivset (kuri hääl) ema imikule väljendab, seda enam „saadakse“ positiivse käitumusmustriga laps. Lapsed, kes on tundnud vähe vanematepoolset kiindumust ja hellist kalduvad hiljem vägivaldsusele (Haldre, 1997).

Farringtoni ja Ttofi (2009) järgi on peamised lapse agressiivsuse põhjused: vanemate poolne füüsiline karistamine/vägivald, liigne karmus ja autoritaarne kasvatusstiil. Samuti jääb lapsel puudu armastusest. Kõiv (1999) märgib, et tõrjuv suhtumine kodus, isolatsioon ja ebaefektiivsed kasvatusstiilid suurendavad riski, et lapsest saab koolis kiusaja.

Faktorid, mis võivad avaldada mõju agressiivsele käitumisele (Greibenkin, 2006):

- personaalsed faktorid (ebaadekvaatne madal enesehinnang, kõrge impulsiivsus, alkoholi kuritarvitamine);
- käitumuslikud faktorid (vandalism, madalad akadeemilised saavutused, varane seksuaalne kogemus, kokkupuuted politseiga);
- sotsiaalsed faktorid (meedia mõju, pere madal sotsiaalmajanduslik staatus, seksuaalne väärkohtlemine, perevägivald, antisotsiaalse käitumise mustriga sõbrad).

1.3 Koolivägivald

Õpilased peavad koolivägivalda kooli tõsiseks probleemiks ning see ilmneb eelkõige õpilaste omavahelistes suhetes verbaalse agressiivsuse käitumisena (Kõiv, 2007).

Koolivägivalda võib jaotada emotsionaalseks ja füüsiliseks (Haldre, 1997) agressiooniks. Emotsionaalne agressioon on suunatud psüühilise heaolu alandamisele ning võib esineda kaasõpilaste või õpetaja suhtes. Ohver tunneb end alavääristatuna ning esesehinnang langeb. Emotsionaalse agressiooni väljendamise viisid: narrimine, kiusamine, ignoreerimine. Vägivald on füüsilise jõu kasutamine õpilase või õpetaja vastu. Vägivalla väljendamise viisid on peksmine, löömine, tõukamine.

Vägivaldse käitumisega seotud õpilaste protsent on aastatega tõusnud ning nihkub üha varasemale eale (Kõiv, 2006).

Uuringud näitavad, et kõige enam esineb koolis õpilaste hulgas togimist ja tõukamist (Kõiv, 2001), kõige vähem terariistaga ähvardamist ja vigastamist (Pröhl, 2006). Kõige sagedasem koht, kus leiab aset vägivalda õpilaste vahel, on koridor ja klassiruum ning kõige vähem võib vägivaldset käitumist esile kerkida tualettruumis (Kõiv, 2001; Pröhl, 2006).

Vene rahvusest vastajale on omane sagedasem vägivaldne käitumine võrreldes eestlasega (Markina; Šahverdov-Žarkovski, 2007).

Põhjusi, miks koolis esineb vägivalda, on mitu. Üheks põhjuseks võib olla teistest erinev või teistest nõrgem laps (Soonets et al., 1997). Ohvriks võib olla laps, kelle välimus erineb teistest (kannab prille, liiga pikka või lühikest kasvu teistega võrreldes) või kes on füüsiliselt teistest nõrgem. Oht sattuda koolivägivalla ohvriks on õpilastel, kes ei ole populaarsed ei õpetajate ega õpilaste hulgas (Strömpl, 2007).

Vägivallatsejaid iseloomustab elavus, soov tähelepanu äratada, endaga rahulolu, hinnatus sõprade hulgas, vähene tunnustus kodust, kodune vägivald ja agressiivsus. Ohver on arg, endaga rahulolematu, madala staatusega ning tal on vähem sõpru kui teistel. Õpilane ei oska ennast kaitsta ja kannab kulunud võit katkisi riideid (Karus, 2002).

1.4 Erikool kui kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kool

Erikoolid on kasvatus eritingimusi pakkuvad koolid, kus õpivad 12-17aastased, erandjuhul ka 10-12aastased lapsed. Kui varasemalt suunati erikoolidesse nii õigusrikkujaid kui ka hooletusse jäetud lapsi siis alates 90ndate aastate lõpust alates jõudsid erikooli vaid need lapsed, kes on toime pannud õigusvastase teo. Kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunatakse laps kas alaealiste komisjoni taotlusel kohtumääruse alusel või kriminaalmenetluse tulemusena kohtuotsusega, kui alaealise karistusest vabastamisel kohaldatakse mõjutusvahendina erikooli suunamist (Strömpl, 2008).

Uuringu tegemise ajal oli selliseid kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koole kaks: Tapa Erikool (mõeldud poistele) ja Kaagvere Erikool (mõeldud tüdrukutele). Alates 01.09.2014 on Tapa Erikool ja Vatseliina Internaatkool ühendatud Kaagvere Erikooliga (Kaagvere Erikooli põhimäärus, 2014).

Kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli tegevuse eesmärk on olla kasvatusliku rõhuasetusega põhikool, kus on loodud õpilasele eakohased ja individuaalsed võimalused

haridustee jätkamiseks, tervise, heaolu ja turvalisuse toetamiseks ning resotsialiseerumiseks ühiskonda (Kaagvere Erikooli põhimäärus, 2011)

Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolides kehtivad teatud tingimused ja piirangud. Õpilased elavad kooli õpilaskodus ning sealt lahkumine on lubatud ainult erikooli loal. Õppetöö, puhkeaeg ja söömine toimuvad teatud režiimi järgi ning kindlatel kellaaegadel. Korra tagamiseks töötavad erikoolis turvatöötajad ning on pandud videokaamerad, mis võimaldavad õpilaste käitumist jälgida ja vajaduse korral sekkuda. Kooli kodukorra rikkumise korral lubab seadus last eraldusruumi paigutada. Lubatud esemete hulk on piiratud, samas on piiratud telefoni ja arvuti kasutamine, kohtumine oma perekonna ja sõpradega.

Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolide eesmärk on põhihariduse omandamine, eluga ja ühiskonnas toimetulev isiksuse kujundamine ning edasiste õigusrikkumiste ennetamine. Erikoolide missioon on luua sobivad tingimused õppe- ja kasvatustegevuseks, mis valmistaks õpilasi ette resotsialiseerumiseks ja kaasamiseks ühiskonda (Kaagvere Erikooli põhimäärus, 2011; Tapa Erikooli põhimäärus, 2003).

Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste kooli õpetajate ja kasvatajate hinnangul on lisaks formaalsetele eesmärkidele erikooli mitteametlikud funktsioonid: kaitsmine ja karistamine (Kõiv ja Mägi, 2006). Kaitsmise funktsiooni all mõeldakse kaitsmist halva perekeskkonna ja sõprade mõju kodukohas ning õpilaste kaitsmine vägivaldset käituvate eakaaslaste eest koolis. Kõiv (2007) uurimuse tulemused näitasid, et erikoolil on lisaks eeltoodud kaitse ülesandele veel üks aspekt – kaitsta erikoolis õppijaid vägivaldsete eakaaslaste eest.

Karistamise funktsiooni tähtis aspekt on erikoolis toimiv karituste süsteem, mis seisneb privileegide äravõtmises ning lisaülesannete määramises õpilastele.

Eelnevalt seostati karistamist funktsiooni füüsilise karistusega (Kõrgesaar, 1999), nüüd aga õpilaste isoleerimisega eraldusruumi (Kõiv, 2007).

Kõige tähtsamateks erikooli ülesanneteks on õpilastele teadmiste andmine, õpilaste käitumise kontrollimine ja karistamine. Kõige vähemtähtsaks peetakse õpilaste ettevalmistamise iseseisvaks eluks, õpilaste isiksuse ümberkujundamine ja õpilaste haiguste ravimine (Kõiv, 2006).

Samas kui Kõrgesaar uurimuse (1999) tulemused näitasid, et erikoolide kõige olulisemateks ülesanneteks on isiksuse ümberkujundamine, iseseisvaks eluks ettevalmistamine, teadmiste andmine. Laste kaitsmist ja karistamist rõhutatakse tunduvalt vähem.

1.5 Erikoolide efektiivsus

Enamik erikoolides läbiviidud uurimustest hindavad erikoolide süsteemi üldist toimimist, funktsioone ja rolle (Kõrgesaar, 1999; Kõiv, 2006, 2007).

Eestis, erinevate uuringute põhjal, on erikoolide õpilaste retsidiivsuse näitajad on kõrged. Mõjutusvahendid erikoolides ei anna soovitud tulemusi ning õpilase käitumise korrigeerimine ei ole järjepidev ega tõhus (Salla & Tamm, 2008). Erikooli õpilastest on 81% erikooli ajal või pärast erikoolist lahkumist kahe aasta jooksul mõne süüteo toime pannud. 74% õpilastest pani toime väärteo ning 51% pani toime kuriteo. Üks inimene pani toime keskmiselt 4 väärtegu ning ühe inimese kohta keskmiselt üks kuritegu. (Rits, 2009).

Noorukite kinnipidamine erikoolides kiirendab nende kuritegeliku käitumise välja kujunemist täiskasvanu eas (Sampson & Laub, 1993).

Sekkumismeetmena erikoolides kasutatakse kõige sagedamini käitumuslikke meetmeid, mis sisaldavad õpilaste käitumise jälgimist, kontrollimist, kohatu käitumise jälgimist, kohase käitumise positiivset kinnitamist ning karistamist (Kõiv, 2006).

Samuti esinevad erikoolides probleemid töökorralduses ja juhtimises, inimsuhetes ja füüsilises keskkonnas. Õpilaste mõjutamiseks kasutatakse sobimatuid meetodeid ning ei arvestata individuaalsete vajadustega. Koolikliima ei ole sõbralik, suhted õpilaste ja personali vahel on manipuleerivad (Salla & Tamm, 2008).

Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolide personali omavahelised suhted on pingestanud seoses raske õpilaskontingendiga (Kõiv, 2006).

Samas esineb erikoolide õpilastel puudujääke prosotsiaalsete oskuste vallas. Põhilised puudujäägid on seotud eakaaslaste usaldamise ja nende eest hoolitsemisega, ja vastustundlikkusega (Kõiv, 2006).

1.6 Vägivald erikoolis

Erikoolidega seonduvad probleemid on aktuaalsed juba mitmeid aastaid. Koolist põgenemine, õpilaste kõrge retsidiivsuse protsent ja kaasõpilastevaheline vägivald on peamised teemad, mis vajavad eriti suurt tähelepanu ja ühiskonnas laiemat kajastamist.

Õpilaste tegelike vajaduste rahuldamata jätmine peegeldub eelkõige õpilaste omavahelises agressiivses käitumises koolis: kiusamine ja vägivald (Kõiv, 2007).

Erikoolis esineb vägivalda rohkem kui tavakoolis, kuna tegemist on kinnise õppeasutusega (Kõiv, 2001). Erikoolis on 24,4% kiusajaid, 18,4% ohvreid ning 2,2% teisi kiusavaid ja ka ise ohvri staatuses õpilasi. Tavaliselt on kiusaja liidri positsioonis. Tavakoolis

on kiusaja tavaliselt tõrjutu. Ohvritest on erikoolis 75% tõrjutud, tavakoolis võib ohvrite sotsiaalne staatus olla tõrjutu või vastuoluline (Kõiv, 2001).

On leitud, et erikooli õpilased on kogenud oluliselt rohkem kokkupuuteid vägivallaga kui lastekodulapsed ja tavakooli õpilased (Soo, 2005).

2008. aastal korraldatud uuringus (Salla & Tamm, 2008) selgus, et vägivald erikoolis on varjatud. Kooli personal saavad vähestest juhtumitest teada, kuna õpilased ei räägi sellest avalikult. Õpetajate ja lapsevanemateni jõuab ainult 15% kõikidest kiusamisjuhtudest (Kõiv, 2001). Erikooli õpilased ei tõlgenda vägivallana seda, mida tavamõistest peetakse vägivaldseks käitumiseks. Uuringu tulemused näitasid, et erikoolis õppivad poisid tajuvad vägivalda normina ning nende omavahelise lubatud käitumise piirid on laiemad (Kõiv, 2001).

Õpilastevaheline vägivald erikoolis avaldub nii füüsilises kui ka verbaalses agressiivses käitumises. Erikoolides on sagedased sellised õpilastevahelise agressiooni käitumisviisid nagu narritamine, pilkamine, togimine ja tõukamine (Kõiv & Mägi, 2006). Samuti selgus, et kooli vägivald ja kiusamine on õpilaste jaoks põhiliseks pingele allikaks, kusjuures kasvatus eritingimusi vajavate õpilastel veel eelnimetatule lisaks suur õpikoormus ja koduigatsus (Kõiv, 2007).

Oma magistritöös käsitleb Salla (2011) teemat, mis on seotud noorte kuritegeliku subkultuuriga erikoolis. Tema sõna järgi on vägivald sotsiaalse korra kehtestamise ja hoidmise vahend erikoolis. Vägivall on jõuline viis allutada subkultuuri liikmed ühtsetele normidele, mis oma korda aitavad subkultuuril täita oma rolli kinnises asutuses. Samas on vägivald viis, mille abil hierarhia ja positsioonid õpilaste vahel määratakse. Erikooli võimusuhted põhinevad vägivallal: kõrgema staatusega õpilased võivad vägivallaga kasutada madalamal positsioonil olevate õpilaste suhtes.

Õpilaste arvetes iseloomustavad nende omavahelisi suhteid vägivald, kiusamine ja ebatsensuurne kõnepruuk, millel on varjatud iseloom. Erikooli õpilased tõid tendentsi põhjusena välja õpilaste seas valitsevat ranget hierarhiat (Kõiv, 2007).

Sotsiaaluuringus „Erikoolides ja laste hoolekandeesutustes elavate noorte hoiakud ja kogemused seoses seksuaalse, vaimse ja füüsilise vägivallaga“ (Soo, 2005) märgib autor, et kuigi Eestis on korraldatud mitmeid uurimisi kasvatusraskustega laste erikoolides puudub ulatuslik ülevaade institutsioonides elavate laste vägivallakogemustest. Seoses sellega osutus minu bakalaureusetöös valitud temaatika uurimine vajalikuks.

2. Metoodika

2.1 Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli selgitada välja õpilastevahelise vägivaldse käitumise esinemise sagedasemad kohad ja liigid kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli meessoost uuritavate hinnangul. Uurimuse alaesmärgiks oli võrrelda eesti ja vene õpilaste hinnangud vägivalla esinemise kohta kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis.

Püstitatud hüpoteesid on järgmised:

- 1) Kõige sagedamini esineb kaasõpilastevahelist vägivalda koridoris ning kõige vähem võib vägivald aset leida kooli õues.
- 2) Kõige sagedamini esineb erikoolis füüsilist vägivalda (tõukamist, peksmist) ja kõige vähem vägivallaga ähvardamist;
- 3) Vene emakeelega vastajale on võrreldes eesti emakeelega vastajatega omane sagedasem vägivaldne käitumine.

Käesolev uurimus põhineb kvalitatiivse ja kvantitatiivse uurimismeetodiga saadud uurimistulemuste analüüsil.

2.2 Uurimismeetodid

Kvantitatiivne uurimismeetod

Kvantitatiivse meetodivahend, millega andmed koguti, on ankeet.

Ankeedi koostas Epp Säre oma magistritöö kirjutamisel (Säre, 2011) koos juhendajaga. Küsimustiku vene keelde tõlkis käesoleva bakalauresetöö autor. Küsitlusega uuritakse kus kohas ja missugust liiki vägivalda tuleb sagedamini ette kaasõpilaste vahel kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis.

Ankeet on väljatoodud käesoleva bakalauresetöö lisas (Lisa 2). Ankeetküsitlus koosneb kaht tüüpi küsimustest: avatud küsimused ja hinanguskaalad.

Küsitlusse võeti sagedasemad vägivalla ilmnemise kohad ning viisid, mis ilmsesid Kõiv (Kõiv, 2001) läbi viidud küsitluste ning Pröhl (Pröhl, 2006) läbi viidud uurimustes. Valitud vägivalla liigid: asjade pildumine või lõhkumine, asjade ära võtmine või peitmine, üksteist hammustamine, jalaga löömine, üksteist löömine, üksteist peksmine, üksteise

tõukamine, vigastamine mingi esemega, ähvardamine, ähvardamine mingi esemega. Valitud kooli kohad: koridor, kooliklass, rühmatuba, tualettruum, kooli ümbrus ja töökoda.

Andmete sisestamiseks, sorteerimiseks ja analüüsimiseks kasutas uurimuse autor SPSS Statistics 20 statistikapaketti. Ankeedis kasutas autor viiepunktilist Likerti skaalat, mille vastusevariandid olid järgmised: üldse mitte, harva, mõnikord, sageli, väga sageli, kusjuures tulemuste analüüsimiseks kodeeriti küsimuste vastused vastavalt järgnevalt: 1 – üldse mitte, 2 – harva, 3 – mõnikord, 4 – sageli, 5 – väga sageli.

Õpilastevahelise vägivaldse käitumise esinemissageduse võrdlemiseks, kasutati T-testi.

Eesti ja vene emakeelega poiste hinnangute keskmiste võrdlemiseks kasutati sõltumatute valimite T-testi, mis näitab kui tõenäoliselt hinnangud seoses õpilastevahelise vägivalla esinemisega erikoolis teineteisest erinevad.

Kvalitatiivne uurimismeetod

Kvalitatiivse meetodivahend, millega andmed koguti, oli struktureeritud intervjuu. Intervjuu küsimused olid koostatud ankeedi küsimuste põhjal töö autori poolt. Lisati veel küsimusi:

- kas ja kus kohas märkavad õpilastevahelist vägivalda kooli personal;
- kas kooli personal sekkub, kui näeb õpilastevahelist vägivalda;
- kas ja kuidas on õpilaste hinnangul võimalik õpilastevahelist vägivalda ära hoida.

Intervjuu küsimused on väljatoodud käesoleva bakalaureusetöö lisa 3 (Lisa 3). Intervjuu käigus uuritakse sagedasemad vägivalla ilmnemise kohti ning vägivalla liike kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis. Intervjuu koosneb avatud küsimustest. Kokku oli seitse küsimust, millele õpilastel paluti vastata, mõeldes viimase poole aasta peale seoses õpilastevahelise vägivalla esinemisega kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis.

Samuti palutakse kirjeldada olukordi ning tuua näiteid millisel viisil, kui tihti ja kus kohas esineb õpilastevahelist vägivalda, kas ja kus kohas märkavad seda kooli personal ning kas ja kuidas on võimalik nende hinnangul vägivalda ära hoida.

2.2 Protseduur

Ankeedi läbiviimise protseduuri kirjeldus

Uurimus viidi läbi 2013. aasta kevadel eesti ja vene keeles (vastavalt eesti ja vene kasvatus eritingimusi vajavate õpilastega). Eestikeelse intervjuu läbiviija oli Marten Pirts ja venekeelne läbiviija oli käesoleva töö autor. Küsimustikku täitsid kasvatus eritingimusi vajavate õpilased kahes ruumis (ühes ruumis oli eestikeelne grupp ja teises venekeelne). Ankeedi vastamiseks kulus õpilastel keskmiselt 13 minutit. Täidetud ankeedid pandi ettenähtud kinnisesse kasti.

Intervjuu läbiviimise kirjeldus

Intervjuud viidi läbi personaalselt ehk iga õpilasega eraldi. Vestlused lindistati diktofoni abil. Iga intervjuu jaoks kulus keskmiselt 10-12 min. Protseduuri käigus rõhutati sellele, et uurimuses osalejad säilivad nimetuna. Kõik intervjuud lindistatati diktofoni abil.

Intervjuuvastuste analüüsimiseks kasutati kvantitatiivset sisuanalüüsi, mille alusel intervjuud kodeeriti ja moodustati kategooriad. Intervjuuvastuseid analüüsiti küsimuste kaupa.

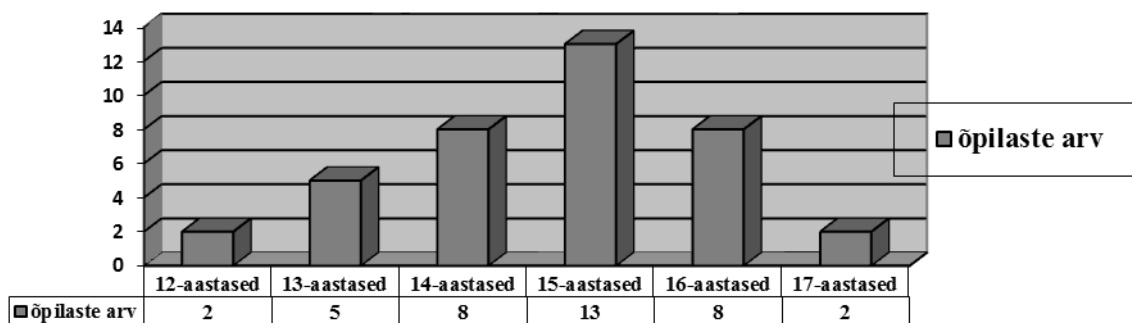
2.3 Valimi kirjeldus

Kvantitatiivne uurimismeetod

Uurimuses osalesid kõik sel ajal koolis viibivad 38 kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli õpilased (N=38). Küsitletutest kõik vastajad (100%) olid meessoost. Vastajad olid valdavalt 15-aastased (34,2%), 14- ja 16-aastased (vastavalt 21% ja 21%), 13-aastased (13,2%), 5,3% oli 12-aastased ja 2 vastajat (5,3%) olid 17-aastased (Joonis 2).

Vastajad jagati kahte gruppi vastavalt sellele, milline oli iga vastaja emakeel. Uuritavad olid eesti (N=19) ja vene emakeelega (N=19) õpilased.

Joonis 2. Küsitlusele vastanute jaotus vanuse järgi

Kvalitatiivne uurimismeetod

Intervjuu osalejad olid sama kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste kooli kuus õpilast (N=6), kes samuti võtsid osa uurimuse kirjaliku osast. Kõik vastajad olid meessoost (100%). Kuuest õpilasest kolm olid eesti emakeelega (N=3) ja kolm vene emakeelega (N=3).

Tegemist on mugavusvalimiga.

3. Uurimuse tulemused

3.1 Kvantitatiivne uurimismeetodiga saadud tulemused

Kohad, kus vägivald aset leiab

Ankeedi alguses oli avatud küsimus, kus õpilased võiksid ise kirjutada, missugustes kohtades esineb nende arvates kaasõpilastevahelist vägivalda. Vastused jagati järgmiste kategooriate alla järgmised: klassis, igal pool, tualettruumis, koridoris, väljas, koolis. Mõned õpilased jätsid antud küsimusele vastamata või kirjutasid vastuseks „ei tea“.

Tabel 1 näitab kohtade arvu, kus õpilaste hinnangul vägivald aset leiab. Enamus vastajatest (61%) tõid välja vähemalt ühe koha, kus kaasõpilastevaheline vägivald aset leiab. Ülejäänud õpilased (39%) ei nimetanud ühte konkreetset kohta. Küsimusele vastus oli „ei tea“ (26,7%), või vastus puudus (73,3%)

Tabel 1. Kohtade arvud, kus õpilaste hinnangul esineb vägivalda kaasõpilaste vahel

Kohtade arv	Vastajate arv	Vastajate osakaal (%)
0	15	39%
vähemalt 1	23	61%
KOKKU:	38	100%

Tabel 2 näitab, kus kohas õpilaste hinnangul esineb kaasõpilastevahelist vägivalda. Enamik vastajatest (34,8%) arvavad, et kõige rohkem kaasõpilaste vägivalda esineb tualettruumis. Seitse õpilast (30,4%) märkasid, et vägivald toimub igal pool. 17,4% õpilastest kirjutasid, et vägivalda esineb klassis. Kaks õpilast, mis on 8,8% kõikidest vastajatest, tõid välja koridori kui koha, kus toimub vägivald. Ühe õpilase hinnangul (4,3%) leiab vägivald aset koolis. Veel ühe õpilase (4,3%) vastuseks oli kooli ümbrus, kus tema arvates esineb kaasõpilastevahelist vägivalda.

Tabel 2. Kohad koolis, kus õpilaste hinnangul esineb vägivalda kaasõpilaste vahel

koht	vastajate arv	vastajate osakaal (%)
klassis	4	17,4
igal pool	7	30,4
tualetis	8	34,8
koridoris	2	8,8
väljas	1	4,3
koolis	1	4,3
KOKKU:	23	100

Vägivalda esinemise sagedus erinevate kohtade lõikes

Õpilastevahelist vägivaldset käitumist uuriti erinevate kohtade lõikes (Joonis 3). Õpilastevahelise vägivaldse käitumise kirjeldamiseks valiti järgnevad kohad: kooli koridor, kooliklass, tualett, tuba või rühmatuba, kooli ümbrus, töökoda. Vägivaldsete käitumiste esinemist hindasid õpilased viiepunktilisel skaalal, kusjuures kõige väiksema väärtusega (1) vastusevariant oli: üldse mitte ja kõige suurema väärtusega (5): väga sageli.

Hinnangute keskmiste näitajate võrdlus näitas et kõige enam esineb vägivalda tualettruumis (keskmine näitaja on 1,86). Teisena toodi välja vägivalda käitumist rühmatoas (keskmine näitaja on 1,54). Õpilaste hinnangul esineb vägivalda ka kooli klassis ja koridoris (keskmised näitajad on 1,20 ja 1,24) ning samuti kooli ümbruses (keskmine näitaja on 1,17). Õpilaste hinnangul esineb kõige vähem vägivalda kooli töökojas (keskmine näitaja on 1,13).

Statistiliselt oluline erinevus esineb järgnevates kombinatsioonides: klass v tualett, klass v töökoda, koridor v tualett, koridor v töökoda, rühmatuba v tualett, rühmatuba v töökoda, tualett v kooli ümbrus, tualett v töökoda, kooli ümbrus v töökoda (vt Lisa 1, Tabel 8).

Võrreldes õpilaste hinnangute keskmisi näitajaid selgus, et kõige sagedamini esineb vägivalda tualettruumis ja rühmatoas (keskmised näitajad on vastavalt 1,86 ja 1,54). Erinevus on statistiliselt oluline ($t=1,65$, $p=0,02$).

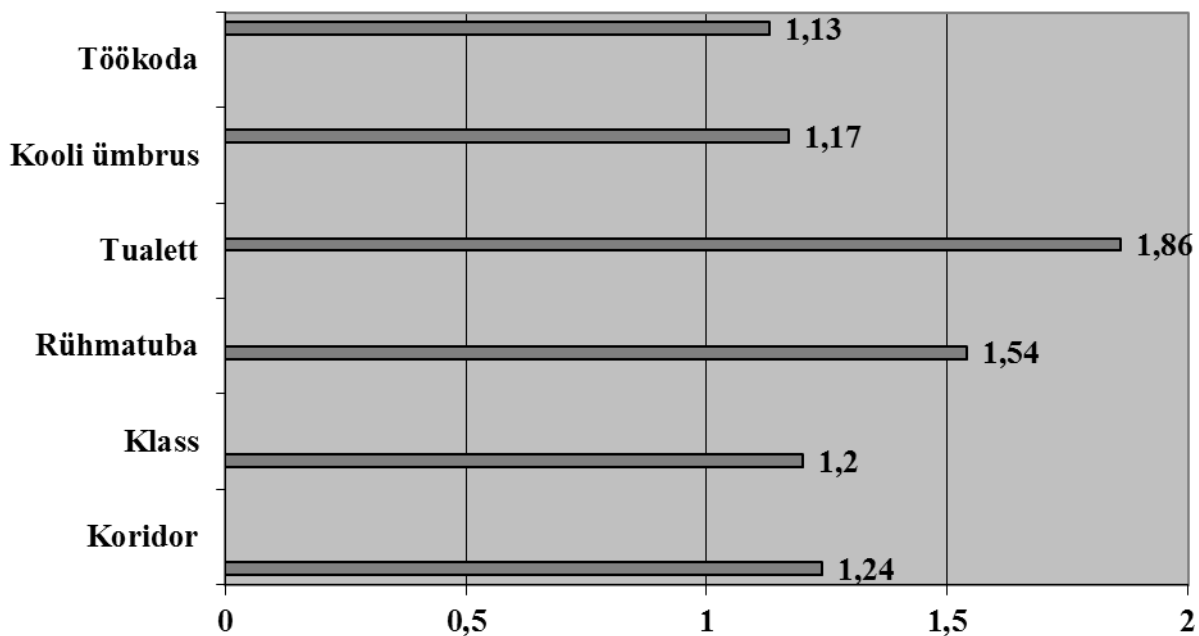
Poiste hinnangul esineb vägivalda ka kooli klassis ja koridoris (keskmised näitajad on 1,20 ja 1,24), kuigi erinevus ei ole statistiliselt oluline ($t=-1,02$, $p=0,19$). Statistiliselt

olulised erinevused olid klassis ja tualettruumis ($t = -1,23$, $p = 0,02$), koridoris ja tualettruumis ($t = -1,42$, $p = 0,01$), samuti klassis ja töökojas ($t = 1,15$, $p = 0,02$) ning koridoris ja töökojas ($t = 1,16$, $p = 0,02$) esineva vägivalla osas

Kõige vähem esineb õpilastevahelist vägivalda kooli ümbruses (keskmine näitaja on 1,17) ja kooli töökojas (keskmine näitaja on 1,13). Erinevus on statistiliselt oluline ($t = 1,05$, $p = 0,04$).

Seega võib järeldada, et kõige sagedamini leiab aset õpilastevaheline vägivald tualettruumis. Kõige vähem esineb õpilastevahelist vägivalda kooli töökojas. Koridoris, klassis, rühmatuba ja kooli ümbruses esinevas vägivalla osas ei ilmnunud statistiliselt olulisi erinevusi.

Joonis 3. Vägivaldse käitumise kohtade esinemise sagedus (keskmised näitajad)

4.2 Vägivalla liikide esinemissagedus

Uuriti vägivalla liikide esinemissagedust (Joonis 4). Vägivaldse käitumise kirjeldamiseks valiti järgnevad tegevused: asjade pildumine või lõhkumine, asjade ära võtmine või peitmine, üksteise hammustamine, jalaga löömine, üksteist löömine, peksmine, tõukamine, vigastamine esemega, ähvardused, ähvardused esemega.

Õpilaste hinnangul esineb kõige sagedamini esineb üksteist peksmist (keskmine näitaja on 2,24), jalaga löömist (keskmine näitaja on 2,08) ja üksteist tõukamist (keskmine näitaja on 1,95). Järgmisena toodi välja õpilaste asjadega seotud tegevused: asjade pildumine või lõhkumine ja asjade ära võtmine või petmine (keskmised näitajad on vastavalt 1,82 ja 1,57). Õpilaste hinnangul leiab aset ka verbaalne agressioon: kõige sagedamini neist esineb üksteist ähvardamist (keskmine näitaja on 1,67). Sellest veidi vähem mingi esemega vigastamist ja ähvardamist (keskmised näitajad on 1,46 ja 1,34). Kõige vähem esineb õpilaste hinnangul üksteist hammustamist (keskmine näitaja on 1,09).

Statistiline oluline erinevus esineb järgnevates kombinatsioonides: peksmine v asjade pildumine, peksmine v asjade ära võtmine, peksmine v hammsutamine, peksmine v löömine, peksmine v tõukamine, peksmine v vigastamine, peksmine v ähvardused, peksmine v ähvardused esemega, hammustamine v asjade pildumine, hammustamine v asjade ära võtmine, hammustamine v löömine, hammustamine v tõukamine, hammustamine v vigastamine, hammustamine v ähvardused, hammustamine v jalaga löömine, jalaga löömine v asjade pildumine, jalaga löömine v asjade ära võtmine, jalaga löömine v löömine, jalaga löömine v tõukamine, jalaga löömine v vigastamine, jalaga löömine v vigastamine, jalaga löömine v ähvardused, jalaga löömine v ähvardused esemega, ähvardused v ähvardused esemega (vt Lisa1, Tabel 9).

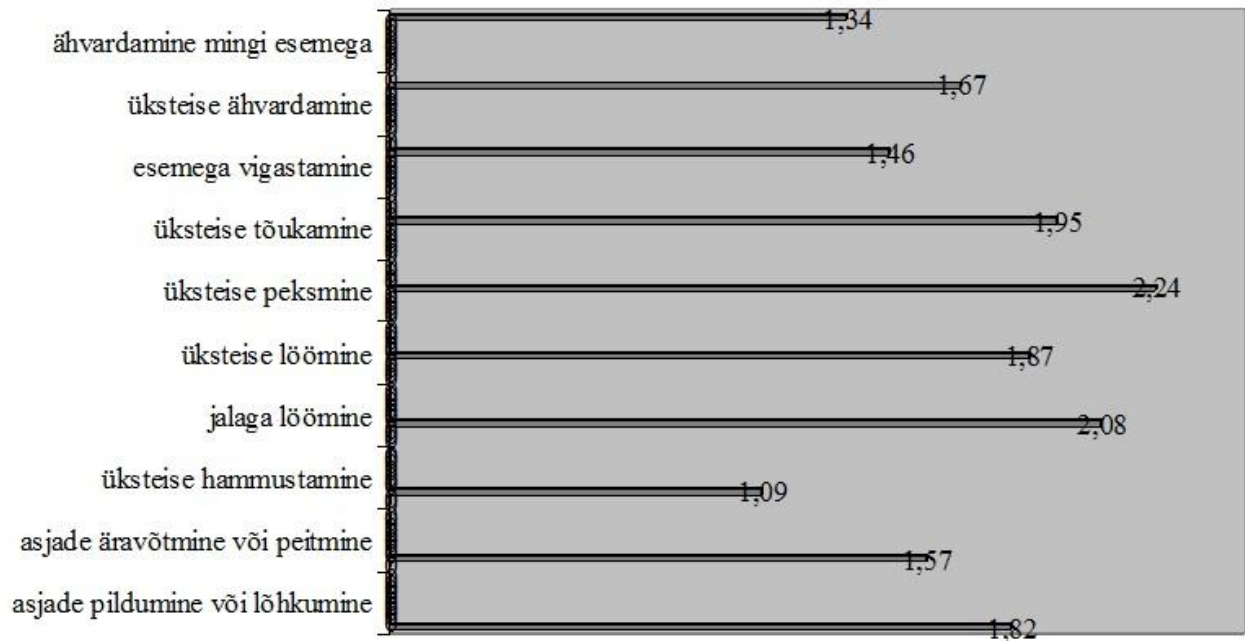
Õpilaste hinnangul esineb kõige sagedamini esineb üksteist peksmist (keskmine näitaja on 2,24) ja jalaga löömist (keskmine näitaja on on 2,08). Erinevus on statistiliselt oluline ($t= 1,02$, $p= 0,04$).

Õpilaste hinnangul leiab aset ka üksteist ähvardamine (keskmine näitaja on 1,67). Sellest veidi vähem mingi esemega ähvardamine (keskmine näitaja on 1,34). Erinevus on statistiliselt oluline ($t= 0,98$, $p= 0,03$).

Kõige vähem esineb õpilaste hinnangul esemega ähvardamist ja üksteist hammustamist (keskmised näitajad on vastavalt 1,34 ja 1,09, erinevus on statistiliselt oluline: $t= 1,12$, $p= 0,03$).

Võib järeldada, et kõige sagedamini esineb üksteist peksmist. Järgmisena leiab aset jalaga löömine. Kõige vähem esineb õpilastevahelist hammustamist. Verbaalne üksteist ähvardamine esineb sagedamini kui ähvardamine mingi esemega.

Joonis 4. Õpilaste keskmised hinnangud vägivaldse käitumise sagedusele erinevate liikide lõikes

Vägivalla esinemise sagedus erinevate liikide ja kohtade lõikes

Kaasõpilastevahelist vägivaldset käitumist uuriti erinevate liikide ja esinemise kohtade lõikes (Tabel 3). Uuringu tulemused näitasid, et kõige sagedamini esineb üksteise löömist tualettruumis ja üksteise asjade pildumist või lõhumist rühmatoas (esinemise sageduse keskmised näitajad on 3,47).

Tualetis esineb üksteist peksmist, ühvardamist ja üksteise asju pildumist või lõhkumist (vastavalt keskmised näitajad on 3,42; 3,39 ja 3,37). Õpilaste hinnangul esineb vägivalda kooli ümbruses, kus õpilased löövad üksteist jalaga (keskmine näitaja on 3,37) ja peksavad üksteist (keskmine näitaja on 3,32). Kooli koridoris esineb kõige rohkem üksteist löömist ja peksmist (vastavalt 3,26 ja 3,21). Klassis õpilased pilluvad või lõhuvad üksteise asju (keskmine näitaja on 3,00). Kooli töökojas lüüakse üksteist jalaga (keskmine näitaja on 3,18).

Tabel 3. Õpilastevaheliste vägivaldse käitumise liikide esinemise keskmised liikide ja esinemise kohtade lõikes

Kaasõpilased...	koridoris	klassis	tualetis	rühmatoas	ümbruses	töökojas
pilluvad või lõhuvad üksteise asju	1,87	3,00	3,37	2,87	1,21	1,89
võtavad ära või peidavad üksteise asju	2,13	2,53	2,45	3,47	1,24	1,32
hammustavad üksteist	1,21	1,18	1,18	1,80	1,13	1,13
löövad üksteist jalaga	2,82	2,61	3,21	2,76	3,37	3,18
löövad üksteist	3,26	2,45	3,47	2,68	1,84	2,37
peksavad üksteist	3,21	2,68	3,42	2,50	3,32	2,97
tõukavad üksteist	2,82	2,11	3,32	2,92	2,84	2,61
vigastavad esemega	2,21	1,37	2,61	2,24	1,32	1,39
ähvardavad üksteist	1,84	2,16	3,39	2,63	2,47	1,37
ähvardavad esemega	1,58	1,37	2,84	1,42	1,45	1,79

Vägivaldse käitumise esinemise eesti ja vene keelt kõnelevate õpilaste hinnangute võrdlus.

Uuringus viidi läbi ka eesti ja vene emakeelega õpilaste hinnangute võrdlus seoses õpilastevahelise vägivalla esinemisega kasvatuses eritingimusi vajavate õpilaste koolis.

Vene emakeelega poisid on märganud õpilastevahelist vägivalda (keskmise näitaja on 1,83) enam kui eesti emakeelega poisid (keskmise näitaja on 1,79), kuigi erinevus ei ole statistiliselt oluline ($t = -1,08$, $p = 0,25$).

Vägivaldse käitumise esinemise kohtades oli eesti ja vene emakeelega õpilaste poolt antud hinnangutes märgata erinevusi ja sarnasusi (Tabel 4). Vastajate poolt antud hinnangute kohta leiti kõigi kohtade esinemissageduste aritmeetilised keskmised. Tulemuste kohaselt esineb nii vene kui ka eesti emakeelega õpilaste hinnangul vägivalda kõige sagedamini tualettruumis, kuigi erinevus ei ole statistiliselt oluline ($t = -0,94$, $p = 0,47$).

Eesti emakeelega õpilased hinnangul leiab aset vägivald kõige vähem kooli ümbruses (keskmise näitaja on 1,11). Vene emakeelega õpilaste jaoks ilmneb vägivald kõige vähem töökojas (keskmise näitaja on 1,13). Erinevused ei ole statistiliselt olulised (kooli ümbrus: $t =$

-1,15, $p= 0,11$; töökoda: $t= -1,09$, $p= 0,19$). Statistiliselt oluline erinevus eesti ja vene emakeelega õpilaste hinnangute vahel esines koridoris ($t= -1,16$, $p=0,01$) ja rühmatoas ($t= 1,26$, $p=0,02$).

Tabel 4. Vägivalla esinemise kohad (aritmeetilised keskmised, t-väärtused, p-väärtused) eesti ja vene emakeelega õpilaste hinannngul

vägivalla esinemise koht	eesti emakeelega õpilased (keskmise)	vene emakeelega õpilased (keskmise)	ÜLD (keskmise)	t-väärtus	p-väärtus
koridor	1,19	1,28	1,24	-1.16	0.01
Klass	1,22	1,18	1,20	1.02	0.23
rühmatuba	1,65	1,44	1,54	1.26	0.02
tualettruum	1,81	1,91	1,86	-0.94	0.47
kooli ümbrus	1,11	1,22	1,17	-1.15	0.11
töökoda	1,12	1,14	1,13	-1.09	0.19

Võrreldes eesti ja vene emakeelega õpilaste erinevusi vägivaldsete liikide löikes (Tabel 5), selgus, et nii eesti kui ka vene emakeelega õpilaste hinnangul esineb kõige sagedamini vägivalla liikidest üksteist peksmist (keskmised näitajad on vastaval on 2,12 ja 2,36). Eesti ja vene emakeelega õpilaste arvates esineb kõige vähem üksteist hammustamist (keskmised näitajad on 1,10 ja 1,08). Erinevused ei ole statistiliselt olulised (üksteist peksmine; $t= -1.30$, $p= 0.11$; üksteist hammustamine $t= 0,54$, $p= 0,54$).

Vene emakeelega õpilaste hinnangul esineb eesti emakeelega õpilaste hinnanguga võrreldes rohkem asjade pildumist või lõhkumist (keskmised näitajad on vastavalt 1,89 ja 1,75). Erinevus on statistiliselt oluline ($t= -1,73$, $p= 0,03$).

Tabel 5. Erinevate vägivalla liikide sagedus (aritmeetilised keskmised, t-väärtused, p-väärtused) eesti ja vene emakeelega õpilaste hinnangul

käitumistegevus	eesti emakeelega õpilased (keskmine)	vene emakeelega õpilased (keskmine)	ÜLD (keskmine)	t-väärtus	p-väärtus
asjade pildumine või lõhkumine	1,75	1,89	1,82	-1.73	0.03
asjade ära võtmine või peitmine	1,59	1,55	1,57	0.96	0.23
Hammustamine	1,10	1,08	1,09	0.54	0.54
jalaga löömine	2,06	2,10	2,08	-1.49	0.47
Löömine	1,89	1,86	1,87	1.32	0.11
Peksmine	2,21	2,27	2,24	-1.30	0.11
Tõukamine	1,93	1,96	1,95	-1.13	0.19
esemega vigastamine	1,49	1,42	1,46	0.47	0.47
Ähvardamine	1,65	1,69	1,67	-0.85	0.11
esemega ähvardamine	1,32	1,36	1,34	-1.08	0.19

3.2 Kvalitatiivse uurimismeetodiga saadud tulemused

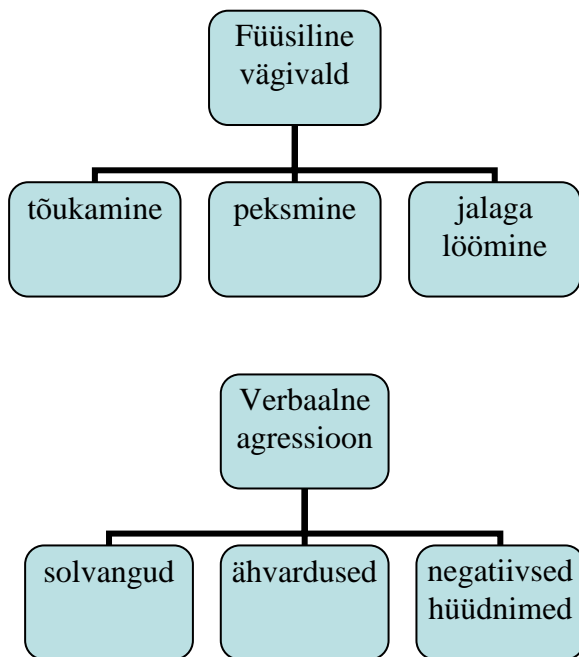
Õpilastevahelise vägivalla esinemise liigid

Ankeedi esimeses osas intervjueeritavatel paluti vastata küsimusele, kas esineb koolis kaasõpilaste vahel vägivalda. Jaatava vastuse korral paluti nimetada, millisel viisil see esineb.

Kõik õpilased andsid vastuse, et õpilastevaheline vägivald leiab koolis aset. Viisid, kuidas see esineb, saab jaotada kahe kategooriasse: füüsiline vägivald ja verbaalne agressioon (Joonis 5).

Õpilaste sõnul on levinumad vägivalla liigid üksteist tõukamine, peksmine, jalaga löömine. Kuuest õpilasest kaks tõid välja ka verbaalset agressiooni, mille hulka kuuluvad solvangud, ähvardused ja negatiivsete hüüdnimede andmine (Tabel 6).

Joonis 5. Vägivalla esinemise viisid õpilaste hinnangul

Tabel 6. Õpilaste poolt mainitud kohtade arv, kus tuleb ette õpilastevaheline vägivald

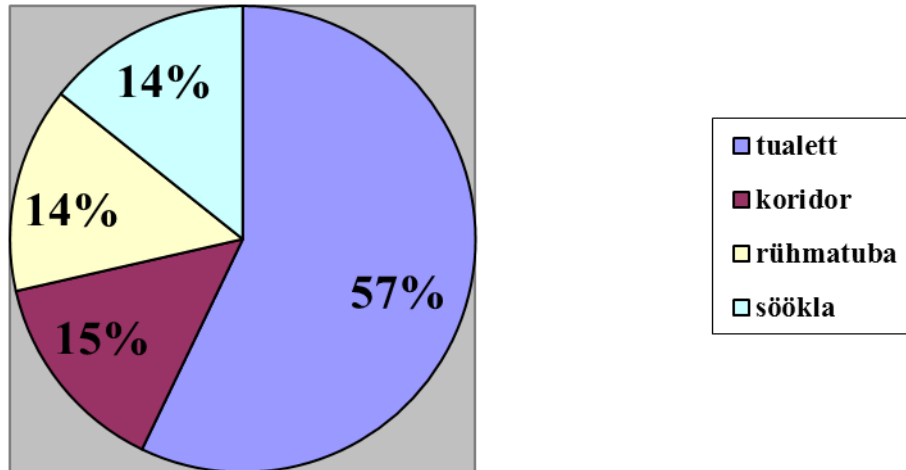
vägivalla esinemise viis	mainitud kohtade arv	mainitud kohtade osakaal (%)
Tõukamine	2	15,38%
Peksmine	4	30,77%
jalaga löömine	3	23,09%
Solvamine	1	7,69%
Ähvardamine	1	7,69%
negatiivsete hüüdnimede andmine	2	15,38%
KOKKU	13	100%

Vägivalla esinemise kohad

Järgmises küsimuses õpilastel paluti nimetada, kus kohas koolis tuleb ette kaasõpilaste vahelist vägivalda. Nimetatud kohad olid järgmised: tualett, koridor, söökla, rühmatuba (Joonis 6). Nelja õpilaste hinnangul kõige sagedasem esineb kaasõpilastevahelist vägivalda tualettruumis. Õpilastega vesteldes selgus, et konflikt võib tekkida igal pool, kuid „*selle lahendamise*“ jätkub juba tualetis.

Üks õpilane märkas, et vägivald võib ette tulla sööklas ja rühmatoas. Veel ühe õpilase hinnangul esineb vägivalda kõige sagedamini kooli koridoris.

Joonis 6. Vägivalda esinemise kohad õpilaste hinnangul

Vägivalda esinemise sagedus erinevate liikide ja kohtade lõikes

Järgmisele küsimusele vastused annavad kirjelduse kaasõpilaste vägivaldse käitumise esinemise kohtade ja liikidest. Õpilastel paluti vastata küsimustele, kus kohas kõige sagedamini toimub konkreetne vägivaldne tegevus. Vägivalda liikide nimekiri oli järgmine: üksteise asju pildumine või lõhkumine, üksteise asju ära võtmine või peitmine, üksteist hammustamine, jalaga löömine, üksteist löömine, üksteist peksmine, üksteist tõukamine, üksteist mingi esemega vigastamine, üksteist ähvardamine, üksteist ähvardamine mingi esemega ning mingi muu tegevus, mis on kahjulik üksteisele. Kohtade nimekiri: kooli koridor, klass, tualettruum, rühmatuba, kooli ümbrus ja töökoda.

Õpilaste hinnangul esineb kõige rohkem üksteist tõukamist tualetis (13,78%). Vägivalda liikidest ei ole õpilased kordagi mainitud üksteist hammustamist ega esemega vigastamist. Samas vastajate hinnangul ei leia aset vägivald kooli ümbruses ega töökojas (Tabel 7).

Õpilased tõid välja, et koolis esineb vägivalda järgmisel viisil ja kohas: üksteise asju pildumine või lõhkumine klassis (10,34%), üksteise asju pildumine või lõhkumine rühmatoas (3,45%); üksteise asju ära võtmine või peitmine klassis (6,90%), üksteise asju ära võtmine või peitmine rühmatoas (3,45%); üksteist jalaga löömine koridoris (3,45%); üksteist jalaga löömine tualetis (10,34%); üksteist jalaga löömine rühmatoas (3,45%); üksteist löömine koridoris (6,90%), üksteist löömine tualetis (6,90%); üksteist peksmine tualetis (10,34%);

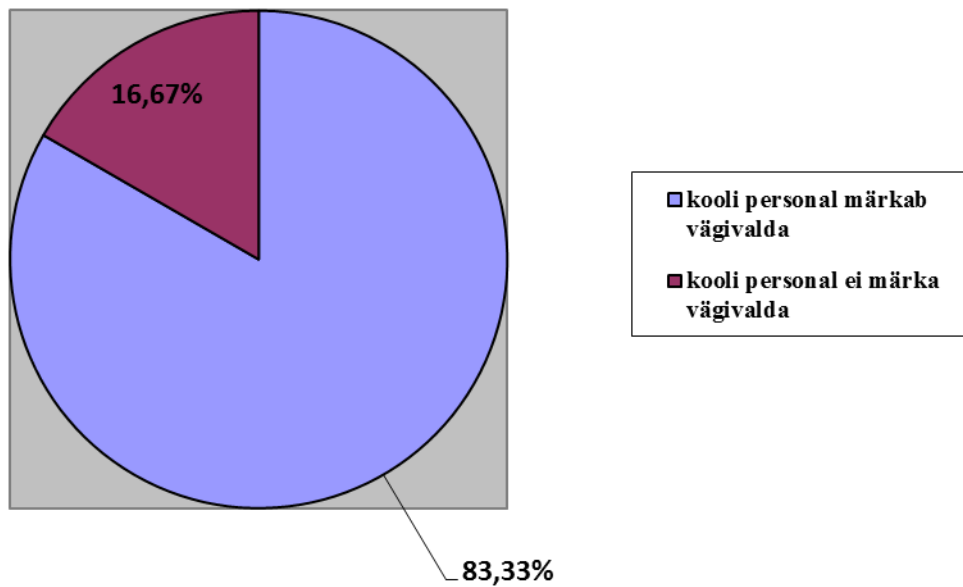
üksteist peksmine rühmatoas (3,45%); üksteist tõukamine koridoris (3,45%); üksteist tõukamine tualetis (13,78%); üksteist ähvardamine klassis (3,45%); üksteist ähvardamine rühmatoas (6,90%); üksteist mingi esemega ähvardamine klassis (3,45%).

Tabel 7. Vägivalla esinemise sagedus erinevate liikide ja kohtade lõikes

vägivalla tegevus	vägivalla esinemise koht	vastuste arv	vastuste osakaal (%)
pilluvad või lõhuvad üksteise asju...	Klassis	3	10,34%
	Rühmatoas	1	3,45%
võtavad ära või peidavad üksteise asju...	Klassis	2	6,90%
	rühmaoas	1	3,45%
löövad üksteist jalaga ...	Koridoris	1	3,45%
	Tualettruumis	3	10,34%
	Rühmatoas	1	3,45%
löövad üksteist ...	Koridoris	2	6,90%
	Tualettruumis	2	6,90%
peksavad üksteist...	Tualettruumis	3	10,34%
	Rühmatoas	1	3,45%
tõukavad üksteist...	Koridoris	1	3,45%
	Tualettruumis	4	13,78%
ähvardavad üksteist...	Klassis	1	3,45%
	Rühmatoas	2	6,90%
ähvardavad üksteist mingi esemega...	Klassis	1	3,45%
KOKKU		29	100%

Intervjuu järgmises osas paluti õpilastel vastata küsimusele, kas märkavad koolitöötajad õpilastevahelist vägivalda koolis või mitte (Joonis 7). Jaatava vastuse korral paluti nimetada, kus kohas nad seda märkavad ja kus kohas ei märka. Kuuest õpilastest viis (83,33%) vastasid, et kooli töötajad tavaliselt ei märka õpilastevahelist vägivalda. Ühe vastaja hinnangul märkavad kooli töötajad koolis toimuvat vägivalda. Tema tõi välja, et rühmatoas märkab vägivalda kasvataja, klassis märkab õpetaja ja koridoris turvatöötaja.

Joonis 7. Õpilastevahelise vägivalda märkamise kooli personali poolt

Vastajate hinnangul on kõige sagedasemad kohad, kus kooli töötajad vägivalda märkavad, on koridor, söökla ja klass. Õpilased oli ühte meelt (100%) selles, et koht, kus kooli personal vägivalda ei märka, on tualettruum.

Samuti õpilastel paluti vastata küsimusele, kas koolitöötajad sekkuvad, kui märkavad õpilastevahelist vägivalda, ja mida nad teevad. Kõik õpilased andsid vastuse, et koolitöötajad sekkuvad, kui märkavad õpilastevahelist vägivalda. Viisid, mida nad teevad, kui vägivalda märkavad, võib jaotada kategooriasse: teistest eraldumine ja piirangutega seotud karistus.

Teistest eraldumise alla kuuluvad eraldusruumi paigutamine või lühiajaline isoleerimine teises toas/klassis. Viis õpilast (83,34%) tõid välja, et korra rikkujad paigutatakse eraldusruumi. Ühe õpilase sõnul (16,66%) võivad koolitöötajad keelata reeglite rikkujal ürituses osalemise või nädalavahetusel koju minemast.

Õpilased pakkusid mitmeid lahendusi, kuidas on võimalik koolis õpilastevahelist vägivalda ära hoida. Pakutud variandid saab jagada kolme kategooriasse: kooliväliste ürituste korraldamine (60%), huviringides osalemise võimalused (20%), üksteisest eraldamine (20%).

Õpilased tõid välja, et kooliväliste ürituste korraldamine võib vähendada õpilastevahelise vägivalda tõenäosust. Ürituste nimekirja kuuluvad erinevad ekskursioonid, väljasõidud või spordivõistlused koolide vahel. Õpilased arvavad, et huviringides osalemine on viis vägivalda ära hoidmiseks. Koolis võiks olla võimalikult palju huviringe, et iga õpilane saaks leida just temale sobivat. Õpilaste hinnangul kaasõpilastevahelist vägivalda saab ära hoida, kui õpilased on üksteisest eraldatud. Õppimine võiks olla individuaalne või veidi

väiksemas rühmas. Samas igal õpilasel võiks olla oma tuba. Kahe õpilase jaoks ei ole vägivalla ära hoidmine võimalik.

Intervjuu viimases osas õpilastel oli võimalus midagi lisada seoses käesoleva teemaga. Kaks õpilast märkasid, et tavaliselt vägivallal puudub tõsine kavatsus haiget teha. See on pigem mängud või naljad kaasõpilaste vahel. Ülejäänud õpilased jäid see küsimus vastamata.

Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja vägivaldse käitumise esinemise sagedasemad kohad ja liigid kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste hinnangul. Alaeesmärgiks on võrrelda eesti ja vene poiste hinnangud vägivalla esinemise kohta kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis.

Töö käigus püstitati kolm hüpoteesi:

- 1) Kõige sagedamini esineb kaasõpilastevahelist vägivalda koridoris ning kõige vähem võib vägivald aset leida kooli õues.
- 2) Kõige sagedamini esineb kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis füüsilist vägivalda (tõukamist, peksmist) ja kõige vähem psühholoogilist vägivalda (ähvardamist);
- 3) Vene emakeelega vastajale on võrreldes eesti emakeelega vastajatega omane sagedasem vägivaldne käitumine.

Töös püstitatud esimene hüpotees, mille kohaselt kõige sagedamini esineb kasvatus eritingimusi vajavate õpilastevahelist vägivalda koridoris ja kõige vähem kooli õus, on osaliselt tõestatud. Püstitatud hüpoteesi kontrolliti erinevate enam levinute kohtade lõikes. Kohad, kus küsiti õpilastevahelise vägivalla esinemist on koridor, kooliklass, tualettruum, rühmatuba, kooli ümbrus ja töökoda. Poiste hinnangul esineb kõige rohkem vägivalda tualettruumis. Kvalitatiivse uurimuse käigus selgus, et tualetis on vähene kontroll võrreldes teiste kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli ruumidega.

Võrreldes saadud tulemusi tavakooli õpilastega, selgus, et Säre (2011) uuringu kohaselt on tualett see koht, kus vägivalda esineb kõige vähem.

Kõige vähem tuleb ette kaasõpilastevaheline vägivald töökojas ja kooli ümbruses. Tulemused on osaliselt kooskõlas Pröhl (2006) uurimusega, mille käigus selgus, et üks kohti, kus vägivalda esineb kõige vähem, on kooli õu.

Teine hüpotees, milles eeldatakse, et kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolis vägivaldse käitumise liikidest esineb kõige sagedamini füüsilist vägivalda ja kõige vähem psühholoogilist vägivalda, leidis kinnitust. Vägivalla esinemise sagedust uuriti ka erinevate vägivalla liikide lõikes. Uurimusulemustest ilmses, et vägivaldse käitumise liikidest esineb kõige sagedamini üksteist peksmist. Samas on sagedased järgmised õpilastevahelise vägivalla

käitumisviisid: jalaga löömine ja üksteist tõukamine, mis on otseselt aktiivse füüsilise agressiooni (Kool, 2008) ilmingud. Saadud tulemused on kooskõlas Kõiv (2006) uurimusega, mille kohaselt kasvatus eritingimusi vajavate koolide poiste agressiivse käitumise sagedasemad tüübid olid seotud eelkõige füüsilise agressiivse käitumisega.

Kõige vähem esineb üksteist hammustamist ja mingi esemega ähvardamist. Tulemused on kooskõlas Pröhli (2006) uurimusega, mille käigus selgus, et vägivalla liikidest kõige vähem esineb hammustamist ning terariistaga ähvardamist ning sellega vigastamist. Samuti märkis Kõiv (2001) oma uuringus, et psühholoogiline vägivald (ähvardamine, hirmutamise) on kõige vähem esinev vägivalla liik.

Kolmas hüpotees, mille kohaselt vene emakeelega vastajale on võrreldes eesti emakeelega vastajatega omane sagedasem vägivaldne käitumine, ei leidnud kinnitust. Võrreldes eesti ja vene emakeelega poiste hinnangute keskmisi näitajaid vägivalla esinemisele erinevates kooli kohtades, selgus, et vene emakeelega poisid hindavad vägivalla esinemist mõningal määral sagedasemaks kui eesti emakeelega poisid. Vaatamata sellele, et vastajate hinnangud varieerusid, ei olnud see erinevus statistiliselt oluline. Võrreldes saadud tulemusi tavakooli õpilastega, selgus, et Markina ja Šahverdov-Žarkovski (2007) uuringu kohaselt on vene rahvusest õpilastele võrreldes eesti õpilastega omane sagedasem vägivaldne käitumine (vastavalt 12% ja 8%).

Käesoleva uurimuse piirang on kvalitatiivse uurimismeetodi suhteliselt väike valim. Kuue kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste uurimisandmete põhjal on raske teha olulisi üldistusi teiste kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kohta. Veel üheks töö piiranguks on delikaatse teema käsitlemine. Vaatamata sellele, et vastajatele oli tagatud anonüümsus, ei julgenud mõned kasvatus eritingimusi vajavad õpilased avaldada oma arvamust seoses õpilastevahelise vägivalla esinemisega nende koolis.

Täpsemate tulemuste saamiseks on tarvis uurida kasvatus eritingimusi vajavate tüdrukute hinnanguid seoses õpilastevahelise vägivalla esinemisega koolis. Tulemuste võrdlemiseks on tarvis läbi viia samasugune uuring tavakoolis, kasutades nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset meetodit.

Käesoleva bakalaureusetöö käigus saadud andmed on olulised kooli personalile. Tulemusi saab rakendada õpilastevahelise vägivalla vähendamisel ja ennetamisel.

AUTORSUSE KINNITUS

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektset välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega. Allkiri:

Kasutatud kirjandus

- Anderson, C. A., Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, 27-51.
- Andrews, D., Dowden. C., (2004). The importance of staff practices in delivering effective correctional treatment: A meta-analysis of core correctional practices. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. April 2004 vol. 48 no. 2, 203-214.
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: its caused, consequences, and control*. Philadelphia: Temple University Press.
- Dodge, K. A., Crick, N. R. (1990). Social information-processing bases of aggressive behavior in children. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 16, 8-22.
- Dodge, K. A., Coie, J.D., Lynam, D. (2006). Aggression and antisocial behavior in youth. In W.Damon, R.M., Lerner, N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 3* (719-776). New York: Wiley.
- Farrington, D., Ttofi, M. (2009). *School-based programs to reduce bullying and victimization*. Oslo: Cambell Systematic Reviews.
- Graham, S., Bellmore, A. D., Mize, J. (2006). Peer victimization, aggression, and their cooccurrence in middle school: Pathways to adjustment problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34, 363-378.
- Grebenkin, J. (2006). *Профилактика агрессии и насилия в школе*. Ростов-на-Дону: Феникс, 2006.
- Haldre, L. (1997). Koolikohanemine ja koolivägivald. *Laste väärkohtlemine* (lk 134-144). Tartu: AS ATLEX.
- Kaagvere Erikooli põhimäärus (RTI,05.10.2011,2). Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/105102011002>
- Kaagvere Erikooli põhimäärus (RTI,22.08.2014,1) <https://www.riigiteataja.ee/akt/122082014001>
- Karus, A. (2002). *Kiusajate, ohvrite ja kontrollgrupi õpilaste ettekujutus liidri ja tõrjutu positsiooni olijast*. Põltsamaa: OÜ Vali Press trükikoda.
- Kool, V. K. (2008). *Psychology of Non-violence and Aggression*. New York: Palgrave Machmillian.
- Kõiv, K., Kraav, I. (2001). *Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis*. Tartu: Vali Press OÜ.

- Kõiv, K. (2003). Mina arvan, et ... ehk vägivalla ärahoidmise ja sellega hakkamasaamise võimalused. In: Meie lapse mured: ei vägivallale ehk kuidas me tuleme toime koolivägivallaga. In: *Meie lapse mured: ei vägivallale ehk kuidas me tuleme toime koolivägivallaga. Konverentsi materjalid: 21. november, Tallinn.* Tallinn: Lastekaitse Liit, 5-28.
- Kõiv, K. (2003). Koolikiusamine ja –vägivald kui antisotsiaalse käitumise alaliigid. *Antisotsiaalse käitumisega õpilased: artiklite kogumik III (lk 9-14).* Tartu: Vali Press OÜ.
- Kõiv, K., Mägi, E. (2006). *Eesti kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolid 2005/2006.* Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Kõiv, K. (2006). *Kiusamiskäitumise mitu tahku: õpilastevaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetaja poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personal ja lapsevanemate poolt.* Tartu: Vali Press OÜ.
- Kõiv, K. (2007). *Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolid Eestis: ülevaade.* Tartu: Vali Press OÜ.
- Kõiv, K. (2010). Changes in the pattern of antisocial behavior in male institutionalized young offenders in Estonia during last decade. In: *12th Biennial Conference of the European Association for Research on Adolescence: The 12th Biennial Conference of the European Association for Research on Adolescence; Vilnius, Lithuania; 12 - 15 May, 2010.* (Toim.) Zukauskienė, R.. Bologna: Medimond, 2010, 229 - 234.
- Kõrgesaar, J. (1999). *Eesti käitumishälvikute erikoolid 1998/99.* Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Markina, A., Šahverdov-Žarkovski, B. (2007). *Eesti alaealise hälbiv käitumine.* Tallinn: Justiitsministeerium.
- Olweus, D. (1999). *The nature of school bullying: a cross-national perspective.* London: Routledge, 7-27.
- Pröhl, T. (2006). *Gewalt an Schulen im Vergleich Deutschland – USA.* Tobias-lib: universitätsbibliothek Tübingen. Kättesaadav: http://psydok.sulb.uni-saarland.de/volltexte/2006/774/pdf/Gewalt_an_Schulen.pdf?origin=publication_detail
- Rits, B. (2009). *Alaealiste kurtegevuse ennetamise tulemuslikkus Eesti erikoolide näitel.* Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Salla, K., Tamm, K. (2008). *Mõjutusvahendite kasutamine erikoolides.* Tallinna Ülikool: Justiitsministeerium. Kättesaadav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumentid/mojutusvahendite_kasutamine_erikoolides._k._a._salla_k._tamm._2008.pdf

- Salla, J. (2010). *Alaealiste vägivallakuritegevus*. Tallinn: Justiitsministeerium.
- Salla, K. (2011). *Noorte subkultuur erikoolis kui totaalses asutuses*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Sampson, R., Laub, J. (1993). *Crime in the Making: Pathways and Turning Points through Life*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Smokowski, R., ja Kopasz, K. (2005). Bullying in school: An overview of types, effects, family characteristics, and intervention strategies. *Children and Schools*. April 2005 vol. 27, no. 2, 101-110.
- Soonets, R., Loko, J., Loko, T.-M., Roomeldi, M., Pöldsepp, I., Haldre, L., Altosaar, K., Heido, R., Popova, A., Saar, S. (1997). Lapse väärkohtlemise mõiste ja liigid. *Rmt: Kutsar, T. (Toim). Laste väärkohtlemine (lk 91-105)*. Tartu: AS ATLEX
- Soo, K., Kutsar, D. (2004). *Seksuaalse väärkohtlemise kogemused ja hoiakud Eesti noorte hulgas*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Soo, K. (2005). *Erikoolides ja laste hoolekandeesutustes elavate noorte hoiakud ja kogemused seoses seksuaalse, vaimse ja füüsilise vägivallaga*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Stekenee, M., Moll, M., Kapardis, A. (2008). *Juvenile delinquency in six new EU member states. Crime, risky behaviour and victimization in the capital cities of Cyprus, Czech Republic, Estonia, Lithuania, Poland and Slovenia*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Strömpl, J. (2006). *Lapsed räägivad vägivallast*. Sotsiaaltöö, 10 (2), 30-35. Tartu: Tartu Ülikool.
- Strömpl, J., Selg, M., Soo, K., Šahverdov-Žarkovski, B. (2007). *Eesti teismeliste vägivallatõlgendused: uuringuraport*. Tallinn: Sotsiaalministeerium.
- Säre, E. (2011). *Vägivaldse käitumise esinemise kohad ja liigid koolis kolmanda klassi õpilaste hinnangul*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Tapa Erikooli põhimäärus (RTL 2003, 30, 434) Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12902820>.
- Wilkowski, B. M., Robinson, M., D. (2010). The Anatomy of Anger: An Integrative Cognitive Model of Trait Anger and Reactive Aggression. *Journal of Personality*. 2000 vol. 78 no. 1, 9-38.
- Strömpl, J. (2008). Koolivägivald õpilaste pilgu läbi. In: *Noorte aktiivsus: päri- ja pahupool: Teadmised ja tegevused: noorte probleemkäitumine; Tallinn; 30.01.2008. (Toim.) Taru, M..* Tallinn: Eesti noorsoo instituut, 2008, 5-20.

Lisa 1.

Tabel 8. Vägivalla esinemise kohad (*t*-väärtused, *p*-väärtused) kasvatus eritingimusi vajavate poiste hinanngul.

koridor (A), klass (B), rühmatuba (C), tualett (D), kooli ümbrus (E), töökoda (F)

	AB	AC	AD	AE	AF	BC	BD	BE
t-väärtus	-1,02	-1,32	-1,52	1,20	1,16	-1,35	-1,32	0,86
p-väärtus	0,19	0,24	0,02	0,21	0,02	0,10	0,02	0,32

	BF	CD	CE	CF	DE	DF	EF
t-väärtus	1,15	1,65	0,94	1,01	1,65	2,12	1,05
p-väärtus	0,02	0,02	0,32	0,03	0,03	0,01	0,04

Tabel 9. Vägivalla esinemise liigid(*t*-väärtused, *p*-väärtused) kasvatus eritingimusi vajavate poiste hinanngul.

asjade pildumine või lõhkumine (A), asjade ära võtmine või peitmine (B), üksteise hammustamine (C), jalaga löömine (D), üksteist löömine (E), peksmine (F), tõukamine (H), vigastamine esemega (G), ähvardused (I), ähvardused esemega (J)

	AB	AC	AD	AE	AF	AG	AH	AI
t-väärtus	1,42	1,25	-1,30	0,86	-1,13	1,25	-0,85	1,18
p-väärtus	0,42	0,03	0,02	0,32	0,02	0,46	0,36	0,24

	AJ	BC	BD	BE	BF	BG	BH	BI
t-väärtus	1,56	1,73	-1,57	0,58	-1,36	1,48	-1,28	1,16
p-väärtus	0,51	0,02	0,03	0,09	0,02	0,46	0,32	0,26

	BJ	CD	CE	CF	CG	CH	CI	CJ
t-väärtus	1,32	-1,89	-1,73	-1,96	-1,06	-1,92	-1,24	-1,12
p-väärtus	0,29	0,01	0,01	0,01	0,2	0,01	0,02	0,03

	DE	DF	DG	DH	DI	DJ	EF	EG
t-väärtus	0,69	1,02	1,35	0,59	1,76	1,87	-0,56	1,02
p-väärtus	0,02	0,04	0,02	0,04	0,02	0,02	0,02	0,36

	EH	EI	EJ	FG	FH	FI	FJ	HI
t-väärtus	-0,59	1,26	1,32	1,53	0,75	1,86	1,98	1,65
p-väärtus	0,18	0,29	0,32	0,01	0,03	0,01	0,01	0,32

	HJ	IJ
t-väärtus	1,03	0,98
p-väärtus	0,12	0,03

Lisa 2.

Kallis õpilane! Palun avalda oma arvamust koolis ettetuleva suhtes.

Küsimuste vastuseid ei avaldata kellelegi ning tagatud on Sinu anonüümsus.

Aitäh ausate ja avameelsete vastuste eest!

Olenaastane

Poiss

Tüdruk

Klass:

Kus kohas siin koolis tuleb ette kaasõpilaste vahel vägivalda?

.....

.....

.....

.....

Tee ristike Sulle sobivasse kohta iga küsimuse puhul!

Kui sageli oled Sa viimase poole aasta jooksul näinud, et sinu kaasõpilased siin koolis...	Üldse mitte	Harva	Mõnikord	Sageli	Väga sageli
...koolis koridoris üksteise asju pilluvad või lõhuvad?					
...koolis koridoris üksteise asju ära võtavad või peidavad?					
...koolis koridoris üksteist hammustavad?					
...koolis koridoris üksteist jalaga löövad?					
...koolis koridoris üksteist löövad?					
...koolis koridoris üksteist peksavad?					
...koolis koridoris üksteist tõukavad?					
...koolis koridoris üksteist vigastavad mingi esemega?					
...koolis koridoris üksteist ähvardavad?					
...koolis koridoris üksteist ähvardavad mingi esemega?					

Tee ristike Sulle sobivasse kohta iga küsimuse puhul!

Kui sageli oled Sa viimase poole aasta jooksul näinud, et sinu kaasõpilased siin koolis...	Üldse mitte	Harva	Mõnikord	Sageli	Väga sageli
...kooliklassis üksteise asju pilluvad või lõhuvad?					
... kooliklassis üksteise asju ära võtavad või peidavad?					
... kooliklassis üksteist hammustavad?					
... kooliklassis üksteist jalaga löövad?					
... kooliklassis üksteist löövad?					
... kooliklassis üksteist peksavad?					
... kooliklassis üksteist tõukavad?					
... kooliklassis üksteist vigastavad mingi esemega?					
... kooliklassis üksteist ähvardavad?					
... kooliklassis üksteist ähvardavad mingi esemega?					

Tee ristike Sulle sobivasse kohta iga küsimuse puhul!

Kui sageli oled Sa viimase poole aasta jooksul näinud, et sinu kaasõpilased siin koolis...	Üldse mitte	Harva	Mõnikord	Sageli	Väga sageli
...tualetis üksteise asju pilluvad või lõhuvad?					
...tualetis üksteise asju ära võtavad või peidavad?					
...tualetis üksteist hammustavad?					
...tualetis üksteist jalaga löövad?					
...tualetis üksteist löövad?					
...tualetis üksteist peksavad?					
...tualetis üksteist tõukavad?					
...tualetis üksteist vigastavad mingi esemega?					
...tualetis üksteist ähvardavad?					
...tualetis üksteist ähvardavad mingi esemega?					

Tee ristike Sulle sobivasse kohta iga küsimuse puhul!

Kui sageli oled Sa viimase poole aasta jooksul näinud, et sinu kaasõpilased siin koolis...	Üldse mitte	Harva	Mõnikord	Sageli	Väga sageli
...toas või rühmatoas üksteise asju pilluvad või lõhuvad?					
... toas või rühmatoas üksteise asju ära võtavad või peidavad?					
... toas või rühmatoas üksteist hammustavad?					
... toas või rühmatoas üksteist jalaga löövad?					
... toas või rühmatoas üksteist löövad?					
... toas või rühmatoas üksteist peksavad?					
... toas või rühmatoas üksteist tõukavad?					
... toas või rühmatoas üksteist vigastavad mingi esemega?					
... toas või rühmatoas üksteist ähvardavad?					
... toas või rühmatoas üksteist ähvardavad mingi esemega?					

Tee ristike Sulle sobivasse kohta iga küsimuse puhul!

Kui sageli oled Sa viimase poole aasta jooksul näinud, et sinu kaasõpilased siin koolis...	Üldse mitte	Harva	Mõnikord	Sageli	Väga sageli
...kooli ümbruses üksteise asju pilluvad või lõhuvad?					
... kooli ümbruses üksteise asju ära võtavad või peidavad?					
... kooli ümbruses üksteist hammustavad?					
... kooli ümbruses üksteist jalaga löövad?					
... kooli ümbruses üksteist löövad?					
... kooli ümbruses üksteist peksavad?					
... kooli ümbruses üksteist tõukavad?					
... kooli ümbruses üksteist vigastavad mingi esemega?					
... kooli ümbruses üksteist ähvardavad?					
... kooli ümbruses üksteist ähvardavad mingi esemega?					

Tee ristike Sulle sobivasse kohta iga küsimuse puhul!

Kui sageli oled Sa viimase poole aasta jooksul näinud, et sinu kaasõpilased siin koolis...	Üldse mitte	Harva	Mõnikord	Sageli	Väga sageli
...töökodades üksteise asju pilluvad või lõhuvad?					
... töökodades asju ära võtavad või peidavad?					
... töökodades hammustavad?					
... töökodades üksteist jalaga löövad?					
... töökodades üksteist löövad?					
... töökodades üksteist peksavad?					
... töökodades üksteist tõukavad?					
... töökodades üksteist vigastavad mingi esemega?					
... töökodades üksteist ähvardavad?					
... töökodades üksteist ähvardavad mingi esemega?					

Kuidas saaks Sinu arvates siin koolis õpilastevahelist vägivalda ära hoida?

.....

.....

.....

.....

.....

Täname ausate vastuste ja koostöö eest!

Lisa 3.

Kallis vastaja! Palun avalda oma arvamust koolis ettetuleva suhtes. Vasta järgmistele küsimustele, mõeldes viimase poole aasta peale. Küsimuste vastuseid ei avaldata kellelegi ning tagatud on Sinu anonüümsus.

- 1) Kas esineb siin koolis sinu kaasõpilaste vahel vägivalda? Kui jah, siis, millisel viisil vägivalda esineb? Kirjelda, too näited.
- 2) Kus kohas siin koolis tuleb ette kaasõpilaste vahelist vägivalda? Kirjelda palun kus koas täpselt, too näited.
- 3) Kus kohas siin koolis kõige sagedamini esineb kaasõpilaste vahelist vägivalda?
- 4) Kus kohas siin koolis kõige sagedamini kaasõpilased:
 - pilluvad või lõhuvad üksteise asju?
 - võtavad ära või peidavad ära üksteise asju?
 - hammustavad sinu kaasõpilased üksteist?
 - löövad üksteist jalaga?
 - löövad üksteist?
 - peksavad üksteist?
 - tõukuvad üksteist?
 - vigastavad üksteist mingi esemega?
 - ähvardavad üksteist?
 - ähvardavad üksteist mingi esemega?
 - teevad midagi muud, mis on kahjulik üksteisele?
- 5) Kas koolitöötajad märkavad õpilastevahelist vägivalda siin koolis? Kui jah, siis kus kohas märkavad koolitöötajad õpilastevahelist vägivalda?
Kus kohas koolitöötajad ei märka õpilastevahelist vägivalda?
Kas koolitöötajad sekkuvad, kui märkavad õpilastevahelist vägivalda siin koolis? Kui jah, siis mida nad teevad?
- 6) Kas saaks Sinu arvates siin koolis õpilastevahelist vägivalda ära hoida? Kui jah, siis kuidas? Mida võik teha? Põhjenda.
- 7) Kas tahad veel midagi lisada seoses vägivalla teemaga?

Täna vastamast!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Jesenija Tärn

(sünnikuupäev: 03.09.1992)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Vägivaldse käitumise esinemise sagedasemad kohad ja liigid kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste hinnangul,

mille juhendaja on Kristi Kõiv,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 04.01.2015